

Οι Σειρήνες και οι Βαλκυρίες του φασιστικού μουσικού μοντέλου

γράφει ο ΜΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ*

Ο φασισμός παραμονεύει και έχει εξαιρετική έφεση στο να κρύβεται μέσα σχεδόν σε όλες τις μορφές τέχνης. Τελικός στόχος δεν είναι άλλος από την πολιτική κατίσχυση εναντίον των αντιπάλων και η από εκεί και πέρα η εφαρμογή του πολιτικού σχεδίου ενοποίησης, της Ευρώπης κατά κύριο λόγο, υπό το πρίσμα της επικράτησης απόλυτα ιεραρχικών δομών όπως αυτές εμφανίζονται να υπάρχουν στο φασιστικό φαντασιακό, η επικράτηση των ισχυρών έναντι των αδυνάμων και η τελική εξόντωση κάθε τι που θα θεωρηθεί υποδεέστερο και μισρό για τον ανώτερο πολιτισμό τον οποίο πρεσβεύουν οι φασίστες με τις όποιες διαφορές μπορεί να έχουν μεταξύ τους τα ιδεολογικά-πολιτικά ρεύματα τα οποία συγκροτούνται εντός τους.

Αν η εποχή της πολιτικής ακμής και επικράτησης του φασισμού και του ναζισμού σημαδεύτηκε από την ανάπτυξη και την οικειοποίηση καλλιτεχνικών ρευμάτων όπως ο φουτουρισμός και τα καθεστώτα αυτά στηρίχθηκαν από προσωπικότητες όπως ο Έζρα Πάουντ, η Λένι Ρίφενσταλ, ο Μάρτιν Χάιντεγκερ ή ακόμη και ο Σαλβαδόρ Νταλί για να μη λησμονούμε την Ισπανία του στρατηγού Φράνκο – η κατάσταση σήμερα μοιάζει ελαφρώς διαφορετική. Το φασιστικό φαινόμενο ασφαλώς και έχει ανάγκη τους νέους Μαρινέττι οι οποίοι θα θέσουν τις θεωρητικές βάσεις της πολιτισμικής έκφρασης η οποία θα ενσωματώνει το ρα-

τισμό, την ξеноφοβία, την εθνοφυλετική καθαρότητα από τη μια πλευρά και την αποθέωση της τεχνολογίας, της μηχανής και της επιστήμης από την άλλη πλευρά σε νέα μανιφέστα, ωστόσο ο σημερινός ορθόνοικτος δίαυλος της μαζικής κουλτούρας, της κοινωνικής δικτύωσης της πολιτιστικής βιομηχανίας και της εν γένει κοινωνίας του θεάματος αφήνει μεγάλα περιθώρια ανοιχτής ή συγκαλυμμένης φασιστικής επέλασης και διαβρωτικής παρέμβασης στις μαζικότερες και δημοφιλέστερες των τεχνών.

Η μουσική είναι ίσως ο σαφέστερος χώρος για να αντιληφθούμε το μέγεθος της παρέμβασης του φασισμού στο επίπεδο των τεχνών με στρατηγικό στόχο να κατακτήσει κατ' αρχήν την πολιτισμική ηγεμονία και κατ' επέκταση σε δεύτερο χρόνο τον πολιτικό του στόχο. Δεν θα πρέπει να μας ξενίζει το γεγονός ότι η πλειονότητα των ακροδεξιών ή φασιστικών μορφωμάτων, οργανώσεων και πολιτικών κομμάτων έχουν υιοθετήσει μια στρατηγική παρμένη από τα γραπτά του Γκράμσι και τον περιβόητο πόλεμο των θέσεων, τον οποίο σε αντιδιαστολή πολλές φορές η Αριστερά της εποχής μας, και δη η επαναστατική, δείχνει να προσπερνά αβρόχοις ποσά. Μπορεί να χεί παρὰ ξενο, αλλά η επονομαζόμενη και Ευρωπαϊκή Νέα Δεξιά (ENR) δεν είναι απλώς αμιγώς πολιτικό κίνημα στο οποίο, όπως έδειξαν και οι πρόσφατες ευρωεκλογές, σαρώνει με τις διάφορες και αρκετά ετερόκλητες δυνάμεις του τη Γηραιά Ήπειρο από άκρη σε άκρη. Είναι πρωτίστως κίνημα πολιτιστικής παρέμβασης και ομο-

γενοποίησης καθώς και διείσδυσης στο θεωρητικό επίπεδο και τον ακαδημαϊκό χώρο. Όλα τα ανωτέρω έχουν απόλυτη σχέση με τη μουσική καθώς ως βασικό πεδίο μαζικής κουλτούρας απευθύνεται σε πλατιά στρώματα νεολαίας τα οποία διαμορφώνουν πρότυπα, στάσεις ζωής και διαπλάθουν χαρακτήρες οι οποίοι στο επόμενο στάδιο θα είναι έτοιμοι να στρατευτούν και πολιτικά.

Οι φασίστες, οι ακραίοι εθνικιστές και ρατσιστές στις μέρες μας μπορεί να μην συγκινούνται καν με τον Ρίχαρντ Βάγκνερ τον οποίο είχε οικειοποιηθεί το Γ' Ράιχ. Η *Βαλκυρία* του –το δεύτερο μέρος της τετραλογίας *Το Δαχτυλίδι των Νιμπελούνγκεν*– όπως και ολόκληρο το έργο είναι μια αποθέωση της ρομαντικής επικής μουσικής η οποία έδειχνε να συνεπαίρνει ακόμη και τους πιο στυγνούς εγκληματίες και τους εκτελεστές των ΕΣ-ΕΣ οι οποίοι μπορεί να άκουγαν κλασική μουσική στα κρεματόρια του Άουσβιτς-Μπίρκεναου με την ίδια ευκολία που εξανάγκαζαν τους μελλοθάνατους να τραγουδούν παιδικά τραγούδια λίγο πριν τους θαλάμους αερίων ή παρήγγειλλαν στις ορχήστρες που συντηρούσαν στα στρατόπεδα λαϊκά και παραδοσιακά τραγούδια τα βράδια που οι φρουρές γλεντούσαν διασκεδάζοντας την πλήξη τους από το θάνατο των άλλων. Σήμερα πέραν της οικειοποίησης μουσικών ειδών υπάρχει πλέον παραγωγή ανοιχτά ή συγκαλυμμένα φασιστικών μουσικών έργων μεγαλύτερη από κάθε άλλη ιστορική φάση και με παρέμβαση σε τόσα πολλά μουσικά είδη όσο ποτέ. Αν εξαιρέσουμε τη white noise και το ονομαζόμενο ως χωριστή κατηγορία εθνικοσοσιαλιστικό black metal (NSBM-National Socialist black metal), δεν υπάρχει κάποιο αμιγώς φασιστικό είδος μουσικής.¹ Με την εξαίρεση της κλασικής μου-

σικής και της τζαζ φασιστικές παραγωγές, δίσκοι και καθετί που σχετίζεται με τη μουσική εισβάλλουν σε όλα τα μουσικά είδη. Από την punk μέχρι το gothic και από το rock 'n' roll μέχρι το martial industrial, την pop, το neo-folk και τη hip-hop. Μπορεί να συναντήσει σήμερα κανείς φασίστες μουσικούς και συγκροτήματα ορισμένοι και ορισμένα εκ των οποίων μάλιστα μπορεί να γνωρίζουν και σημαντική απήχηση. Ένα επιπλέον στοιχείο είναι πως ο φασισμός ακολουθεί μεν, στις πιο σκληρές εκδοχές του, συγκεκριμένα ενδυματολογικά και στιλιστικά πρότυπα τα οποία παραπέμπουν από τη μια πλευρά απευθείας σε κάθε είδους στολές και κυρίως στρατιωτικές στη βάση της ομοιομορφίας ή σε μακιγιάζ που παραπέμπουν σε σκοτεινές φιγούρες και μυθικά πλάσματα, κυρίως των σκανδιναβικών και γερμανικών παραδόσεων. Ωστόσο, μέσα στην πανσπερμία των ειδών και την πολυμορφία των ήχων και πάλι δεν μπορεί να κατατάξει κανείς κάποιο ενδυματολογικό ή στιλιστικό τύπο απευθείας ως φασιστικό, παρά το γεγονός ότι συγκαλυμμένα εθνικιστικά και φασιστικά σύμβολα μπορεί να εμφανίζονται από εμβλήματα και κονκάρδες συγκροτημάτων μέχρι και διάκοσμο συναυλιών ή άλλων μουσικών εκδηλώσεων.

Το πρόβλημα επιτείνεται όταν φιλοναζιστική και ανοιχτά φασιστική προπαγάνδα φωλιάζουν κάτω από το μανδύα του απολιτικού. Ο Anton Shekhovtsov περιγράφει στο άρθρο του με τίτλο: «Neo-Folk, Martial Industrial και ο μεταπολιτικός φασισμός»² πως υπό το μανδύα του απολιτικού ή του μεταπολιτικού σε άμεση συνάφεια με το

πλήρως παραμορφωμένη. Παραμόρφωση μάλιστα που επιτυγχάνεται με τη χρήση μηχανικών μέσων, γεγονός που θα μπορούσε, επίσης, να σημαίνει την κυριαρχία της μηχανής επί του ανθρώπου. Επιπροσθέτως, αυτή η παραμόρφωση εναντιώνεται και προσπαθεί να ακυρώσει τη μουσική «γλώσσα» που ανέπτυξε ο δυτικός μουσικός πολιτισμός εδώ και περίπου 12 αιώνες.

2. Anton Shekhovtsov. Είναι ακαδημαϊκός και συγγραφέας με έμφαση την ευρωπαϊκή Ακροδεξιά. Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην επιθεώρηση *Patterns of Prejudice*, Volume 43, #5, 2009, διαθέσιμο από το προσωπικό blog του συγγραφέα. Μεταφ. Δ. Πλαστήρας.

μεταμοντέρνο ο φασισμός εισβάλλει σε κάθε πτυχή της μουσικής βιομηχανίας και με τη βοήθεια που του δίνουν οι νέες τεχνολογίες και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πολλαπλασιάζει τη δύναμη της παρέμβασής του. Μια σουηδική μπάντα με το όνομα Folkstorm τού έστειλε, όταν εργαζόταν σε ένα αυτοεκδιδόμενο μουσικό περιοδικό, το δίσκο τους με τίτλο *Victory or Death*. Το εξώφυλλο και το οπισθόφυλλο του δίσκου ήταν διακοσμημένα με πληθώρα φασιστικών-ναζιστικών συμβόλων όπως ο αυτοκρατορικός αετός ο οποίος κάθεται σε ένα στεγμένο στεφάνι με φύλλα δρυός ενώ στο οπισθόφυλλο κυριαρχούσαν οι ρούνιοι. Ωστόσο, σε εμφανές σημείο ο δίσκος υπενθύμιζε με κάθε σοβαρότητα με την επιγραφή «καμία πολιτική, καμία θρησκεία, κανένα πρότυπο» πως δεν είχε σχέση με οποιαδήποτε πολιτική ιδεολογία. Ο ίδιος αναρωτήθηκε τότε, όπως και κάθε λογικός άνθρωπος, τι συμβαίνει λοιπόν; Μπορεί τα λόγια να ήταν ακατάλληλα εξαιτίας της βαριάς παραμόρφωσης των φωνών που χρησιμοποιεί η industrial. Ωστόσο, και μόνο οι τίτλοι ήταν ενδεικτικοί του περιεχομένου. «We are the Resistance», «Feldgeschrei' (Field Turmoil)» κ.λπ., Χαρακτηριστικά που ασφαλώς υπάρχουν σε κάθε φασιστικό δίσκο που σέβεται τον εαυτό του.

Βρισκόμαστε, λοιπόν, μπροστά στον κρίκο που συνδέει τη *Βαλκυρία* του Βάγκνερ με τις μοντέρνες φασιστικές μουσικές εμπνεύσεις; Για την παράδοση της δυτικής και βόρειας Ευρώπης η κοινή μήτρα του ρομαντισμού χωράει τα μυθικά πλάσματα των μυθολογιών των περιοχών αυτών μέχρι την ακραία στρέβλωση ενός ιδεατού ηρωικού παρελθόντος το οποίο ενσαρκώνουν αυτές ακριβώς οι μυθολογικές μορφές οι οποίες είναι και ψυχολογικά συνδεδεμένες με αυτούς τους λαούς ώστε η καταφυγή σε αυτό το παρελθόν να αποτελεί, σύμφωνα με τους φασίστες θεωρητικούς όπως ο Julius Evola, τη λύτρωση από το σάπιο σύγχρονο πολιτισμό. Σίγουρα όταν ο Βάγκνερ έγραφε το *Δαχτυλίδι των Νιμπελούνγκεν* δεν είχε στο μυαλό του τις ιδέες και τα σχέδια του Χίτλερ και δεν ήταν μαζί, αντιθέτως μάλιστα είχε επαφή με επαναστατικά και προοδευτικά ρεύματα της εποχής του, τόσο ώστε

αργότερα ο Τόμας Μάν να τον αποκαλέσει «Μπολσεβίκο της Κουλτούρας»³. Όσοι αντιλούν ωστόσο σήμερα από τα μυθολογικά πρότυπα αυτών των περιοχών τόσο στο περιεχόμενο όσο και σημειολογικά είναι κατά βάση φασίστες. Με το μανδύα του περιβόητου no politica η σχεδιασμένη σύγχρονη επιδρομή των φασιστικών ιδεών μέσω της μουσικής, αλλά και διαμέσου των γηπέδων δίνει έμφαση στη στρατολόγηση και την ενεργοποίηση της νεολαίας προς τη νεοφασιστική κατεύθυνση και, δυστυχώς, όλα τα σημάδια δείχνουν ότι αυτή η πολιτική και στρατηγική επιλογή έχει αποτελέσματα, χωρίς να εννοούμε αποκλειστικά τα εκλογικά.

Ο φασισμός παραμονεύει και μεταμφιεσμένος αντλεί τη θεματολογία του από τη μυθολογία καθώς η ειδωλολατρία, ο νεοπαγανισμός και η ιδέα της αναγέννησης της Ευρώπης υπό το πρίσμα του ηρωικού παρελθόντος αναβίωσαν και επανασηματοδοτήθηκαν στον 20ο αιώνα αποκτώντας και μεταφυσικές ερμηνείες και διαστάσεις. Υπό αυτό το πρίσμα έχουμε να κάνουμε με ένα είδος φασισμού το οποίο μετέρχεται συγκαλυμμένα μέσα προκειμένου να διεισδύσει στο κοινωνικό σώμα και πολλοί το ονομάζουν μεταπολιτικό φασισμό. Σε πολλές περιπτώσεις αυτό το είδος φασισμού κρύβεται πίσω από neo-folk μπάντες, οι οποίες προπαγανδίζουν την αναβίωση της παράδοσης με εντελώς αντιδραστικό περιεχόμενο. Στην κυριολεξία, αν σε κάτι προσομοιάζει ο φασισμός με τη μυθολογία, αυτός είναι ο μύθος της Λερναίας Ύδρας: ένα κεφάλι έκοβε ο Ηρακλής, δύο φύτρωναν.

Το πρόβλημα ωστόσο της οικοδόμησης πολιτισμικής ηγεμονίας από τους φασίστες είναι άκρως σημαντικό και επιτείνεται, αν αναλογιστεί κανείς πως στην κοινωνία του θεάματος ακόμη και το φιλοναζιστικό περιεχόμενο τραγουδιών, βιβλίων και κάθε είδους δημιουργίας μπορεί να αποτελέσει συνειδητά ή προβολικά υλικό έμπνευσης και δημιουργίας νέων πολιτιστικών «προϊόντων» όπως κινηματογραφικές ταινίες στο πλαίσιο είτε της υποκουλτούρας

3. Μανιάτης Γ., *Ρίχαρντ Βάγκνερ: «το καθαρό ανθρώπινο»*, Πολύτροπον, Αθήνα 2004.

είτε της συμβατικής καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Ο Michael Moynihan, τραγουδιστής της neo-folk μπάντας Blood Axis είναι γνωστός εκτός από τις φιλοναζιστικές του πεποιθήσεις και για το βιβλίο του *Lord of Chaos* (Οι Άρχοντες του χάους), στο οποίο περιγράφει την άνδρωση της σκανδιναβικής black metal σκηνής και τη διεξόδυσή της στην αγορά των ΗΠΑ ως προνομιακό πεδίο επιρροής και επέκτασης των πωλήσεων. Ο Shane Burley αναρωτιέται στο άρθρο του «Lord of Chaos, μεταφέροντας το βιβλίο ενός νεοναζί στο κινηματογράφο» γιατί ένα τέτοιο πόνημα το οποίο αναφέρεται σε ένα προκλητικό και ακραίο μουσικό είδος, όπως το NSBM να αποτελεί κίνητρο για μια μεγάλη εταιρεία κινηματογραφικών παραγωγών να το μεταφέρει σαν ταινία στον κινηματογράφο⁴. Η Arrow Films δαπάνησε ένα σημαντικό ποσό για να αγοράσει ως σεναριακή πρώτη ύλη το βιβλίο του Moynihan και να μεταφέρει στη μεγάλη οθόνη την ιστορία του Varg Vikernes, τραγουδιστή της industrial norβηγικής μπάντας Burzum, καθώς και ηγετικής φυσιογνωμίας της NSBM norβηγικής σκηνής. Η φασιστική ιδεολογία, που οδηγεί σε δολοφονίες, αυτοκτονίες και εμπρησμούς εκκλησιών δηλαδή μια μορφή ακροδεξιάς τρομοκρατίας, γίνεται αξιοθέατο παρακάμπτοντας την πολιτική και εστιάζοντας στο προκλητικό, επικίνδυνο, εικονοκλαστικό και βέβηλο ύφος της black metal σκηνής υποβαθμίζοντας το γεγονός ότι στα μάτια ενός μεγάλου κομματιού του κοινού όλα τα παραπάνω μπορεί να εκφράζουν την ενσάρκωση ενός «ριζοσπαστισμού» και του αντιστασιακού πνεύματος στην παγκοσμιοποίηση, είτε το δει κανείς από τη σκοπιά του τραμπισμού στις ΗΠΑ είτε υπό το πρίσμα των εκφάνσεων της νέας Δεξιάς στην Ευρώπη, η οποία σπέρνει το φασισμό, την ξενοφοβία, την περικόλιση και καθαρή ήπειρο καθώς και μια σειρά άλλων ιδεολογικοπολιτικών κατασκευών και θεωριών. Στην ταινία, λοιπόν,

ο Vikernes, αν και λόγω της φύσεως της ιστορίας, θα μπορούσε να είναι ο απόλυτος κακός, αντιθέτως παρουσιάζεται ως ένας εκκεντρικός, ένας συμπαθητικός ακραίος ο οποίος επηρεάζει πνευματικά με βάση τη φιλοσοφία του «λευκού εθνικισμού» την οποία ασπάζεται.

Είναι γεγονός πως από την εισβολή των νεοναζί στο ρεύμα της punk μουσικής σκηνής ήδη από τη δεκαετία του '80 μέχρι τις σημερινές μουσικές εκφράσεις του φασιστικού φαινομένου, μουσικά ρεύματα ανέρχονται και κατέρχονται, μπαίνουν σε κρίση ή βγαίνουν στον αφρό. Το ζήτημα παραμένει πως στο επίκεντρο βρίσκεται το σχέδιο ενδυνάμωσης της φασιστικής ιδεολογίας η οποία μέσω των πολιτικών δυνάμεων που δρουν σε μαζικό επίπεδο μετέρχεται πλέγμα δράσεων με στόχο την τελική εγκόλπωση σε ένα φασιστικό σχέδιο πλατιών μαζών, χωρίς ενοχές, χωρίς αναστολές για το παρελθόν. Σε αυτή την προσπάθεια εντάσσονται όλα τα φαινόμενα που παρακολουθούμε ως καρικατούρες ή απομιμήσεις και στη χώρα μας από τον ιστορικό αναθεωρητισμό και το ξαναγράψιμο της ιστορίας μέχρι την ακραία εγκληματική βία και τη συγκρότηση σε συμμορίες και εγκληματικές οργανώσεις. Η μίξη ενός διανοουμενισμού, ο οποίος χρησιμοποιεί και τη μεταφυσική και την πολιτική θεωρία, με τον παγανισμό και τον τεχνοκρατικό ορθολογισμό, ενώ από την άλλη πλευρά θεωρίες όπως ο εθνοπλουραλισμός και ο πόλεμος των πολιτισμών για να προωθήσουν ένα χυδαίο αντικομμουνισμό σε συνδυασμό με τον αντισημιτισμό ή ακόμη και το μένος εναντίον του σύγχρονου καπιταλισμού, με την έννοια της παγκοσμιοποίησης και του τραπεζιτικού κεφαλαίου το οποίο δυναστεύει τον πλανήτη, θολώνει τα νερά και δημιουργεί σύγχυση και τελικά έναν εκφασισμό ο οποίος διαβρώνει τις κοινωνίες από τα θεμέλια. Η τέχνη και η μουσική ειδικότερα χρησιμοποιούνται σε αυτές τις επιδιώξεις και το μόνο βέβαιο είναι πως σε αυτή την Ευρώπη όπου ο συντηρητισμός βαθαίνει σε συνδυασμό με την καπιταλιστική κρίση γίνεται η μήτρα τέτοιων αντιδραστικών πολιτικών, χρειάζεται ένα άλλο έμπρακτο και ισχυρό πολιτιστικό με όλη η σημασία και εμπεριέχον την πολιτική παράδειγμα. **T**

4. Ο Shane Burley είναι συγγραφέας, κινηματογραφιστής και ακτιβιστής του αντιφασιστικού κινήματος από το Πόρτλαντ. Το άρθρο «Lord of Chaos» δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα Truthout. Μεταφ. Δ. Πλαστήρας.